

Ekonom Pavel Kohout: Ekonomické důsledky pandemie - stejné úkoly jako po válce

- CZ24 News | 12. dubna 2020

EU: Úkol, před kterým stáli i předkové po válce

Nejprve dobrá zpráva. Matematické modely říkají, že tempo globálního šíření pandemie covid-19 znatelně zpomalilo. Již dávno (což je v tomto případě zhruba od 10. března 2020) neroste počet nakažených exponenciálním tempem. Někdy koncem března prošla křivka vývoje inflexním bodem, což znamená, že denní počty nových případů budou postupně klesat, nakonec až k nule. Totéž platí, se zhruba dvoutýdenním zpožděním, i pro počty úmrtí.

Samozřejmě je třeba počítat s faktem, že vývoj pandemie je v různých zemích různě fázově posunut. Namísto je rovněž varování: jde jen o „mechanický“ model, který nepočítá s možnými mutacemi viru a jinými nepředvídatelnými událostmi. Nicméně každá pandemie jednou skončí a je třeba řešit, co bude potom. Lékařskou stránku věci nechme na starost lékařům. Zamysleme se nad ekonomickými důsledky.

Každá vláda je nyní postavena před otázku, jak překlenout výpadek ve spotřebě a výrobě, aby nedošlo k vlně osobních i firemních bankrotů, která by vyústila ve vleklou hospodářskou krizi. Do jisté míry tato situace připomíná klasický učebnicový případ ekonomiky, která je v poválečné situaci. Zbrojní výroba je utlumena, státní dluh značný, civilní sektor se ještě nerozběhl a domácnosti zchudly. Co teď?

Převratně odlišný přístup

Díky přijatelné odpovědi na tuto otázku si ve 20. letech udělal nesmrtelné jméno John Maynard Keynes. Dříve bývalo zvykem nechat ekonomiku prostě přetrpět krizi, domácnosti hladovět a podniky krachovat. Považovalo se za žádoucí vrátit inflační válečnou měnu zpět na její původní hodnotu. Za tímto účelem některé státy praktikovaly nemilosrdnou deflační politiku. V případě Československa tato politika sice uspěla ve vytvoření silné koruny, avšak cena za tento úspěch byla vysoká: vznik Komunistické strany Československa a atentát na ministra financí Aloise Rašína (obojí v reakci na hospodářskou krizi počátkem 20. let). Obdobná politika v Británii vedla k radikalizaci Labour Party; atentát na ministra financí Winstona Churchilla se naštěstí nekonal.

Keynes navrhl převratně odlišný přístup. Nepokoušet se o revaluaci měny. Nestarat se příliš o státní dluh, protože když se hospodářství rozběhne, i velký dluh lze splatit bez velkých potíží. Netlumit ihned válečné výdaje, pouze je přesměrovat do civilního sektoru. Co je důležité a co v Keynesově době nebylo nijak samozřejmé: uvolnit bariéry obchodu, zejména v mezinárodním měřítku. Co je rovněž důležité a co není samozřejmostí ani dnes: Keynes byl proti cenovým a jiným regulacím, neboť vedou k omezování výroby, k neefektivitě a k černému trhu.

Tento přístup nebyl bohužel ve 20. letech aplikován, takže Evropa trpěla krizí, nezaměstnaností, některé státy deflací a jiné hyperinflací. Pokud jde o inflaci, Keynes nebyl žádným dogmatikem a dokonce navrhoval postupné úmyslné snižování reálné hodnoty státních dluhopisů inflační cestou. Zavedl termín „eutanzie rentiéra“. Nicméně ani on nebyl přítelem vysoké inflace:

„Lenin údajně řekl, že nejlepší cestou ke zničení kapitalistického systému je znehodnotit měnu.

Procesem inflace vláda může zkonfiskovat, tajně a nepozorovaně, podstatnou část bohatství svých občanů. (...) Tento proces mnohé ochudí, ale někteří díky němu zbohatnou. Toto přerozdělení bohatství znamená ohrožení bezpečnosti a důvěry veřejnosti ve spravedlnost rozdělení majetku.“

Regulace a bariéry

Po druhé světové válce se Keynesovým doporučením dostalo velké pozornosti. Marshallův plán uvolnil mezinárodní obchod (šlo o mnohem větší přínos, než jaký znamenaly finanční dotace). Na revalvacii měn se zapomnělo. Veřejné výdaje nebyly utlumeny, naopak.

Nicméně pokud šlo o inflaci, poválečné vlády se pustily do eutanazie rentiérů s horlivostí, před kterou Keynes varoval. Také v současnosti slýcháme hlasy, že inflace nepředstavuje sebemenší problém, takže lze dát zelenou všem neortodoxním přístupům: kvantitativní uvolňování, „vrtulníkové peníze“, základní nepodmíněný příjem, moderní monetární teorie...

Jenže vezmeme v úvahu, co se stalo po poslední finanční krizi. Objem likvidní peněžní zásoby v USA vzrostl od počátku minulé krize (březen 2007) o 148 procent, v eurozóně o 142 procent, v Česku o nehorázných 206 procent. To odpovídá zhruba sedmiprocentní měnové inflaci ročně (v Česku devítiprocentní). Index spotřebitelských cen roste pomaleji, ale inflace se přelévá do cen akcií a nemovitostí. Jak Keynes předpověděl, mnozí byli ochuzeni, někteří zbohatli, důvěra veřejnosti v kapitalismus byla ohrožena. Proč asi jsou dnes mezi mladými tak populární různé marxistické a neomarxistické iluze?

Totéž platí pro různé regulace a bariéry. Jak například utlumit nájemní bydlení? Zaveďte přehnanou ochranu nájemníků, nepřímé dotace na účet majitelů domů, nebo dokonce cenovou regulaci – a mladí budou hledat bydlení ještě hůře než doposud. Keynes to věděl. Co nemohl vědět: jaké škody způsobí špatné pochopení a vulgarizace jeho teorie.

Pavel Kohout